

Tomasz Mleczek

Największa jaskinia Roztocza

Jaskinia Diabli

W numerze 28 JASKIŃ w notatce „Nowa jaskinia na Roztoczu Wschodnim” informowałem o nowej jaskini na Roztoczu – Jaskini Diabli (zwana również Prałanta). Jej otwór znajduje się pod okapem, w starym nieczynnym wyrobisku w Dahnach, w pobliżu drogi Werchrata – Wola Wielka. Jaskinię tworzy jedna niewielka komora (1,5 m wysokości), z której odchodzą dwa bardzo niskie, kilkumetrowej długości korytarzyki. Jaskinia jest obiektem pseudokrasowym (jaskinia warstwowa), a powstała w wapieniach mioceńskich. Dno tworzy gleba i liście, obserwowano liczne szczątki kostne. W salce występują też niewielkie formy krasowe.

Jaskinię odkryli w 2002 r. członkowie Grupy Turystycznej Roztocze: Grzegorz Woźny i Krzysztof Banaszak. Zinwentaryzowana została dopiero 25 czerwca 2006 r., gdy do obiektu dotarła ekipa Stowarzysze-

nia Speleoklub Beskidzki (Tomasz Mleczek, Bogdan Szatkowski, Wojciech Wojtaszek, Agnieszka Witkowska). Wykonano wtedy plan jaskini, jej długość określono na 19,0 m, deniwelację natomiast na 3,0 m (+1,0 m; -2,0 m). 26 czerwca 2009 r. po eksploracji przez T. Mlecza korytarzyka w NW części obiektu, długość Jaskini Diabli wzrosła nieznacznie do 21,0 m.

Łącznie na Roztoczu Wschodnim (Południowym) członkowie Stowarzyszenia Speleoklub Beskidzki zinwentaryzowali dotąd 7 jaskiń o łącznej długości 66 m. Najdłuższą wśród nich jest Jaskinia Diabli, która jest też najdłuższą jaskinią całego Roztocza. Inne większe jaskinie Roztocza Wschodniego, to położona w masywie Brusna (365 m n.p.m.) Jaskinia Chmielna (14,5 m długości) oraz znajdująca się na szczycie góry Monasterz (382 m n.p.m.) Grota w Studni (12,0 m długości).

W trakcie badań terenowych przeprowadzonych przez T. Mlecza w 2009 r. nie odnaleziono niestety, niewielkiej 2,5 m długości Szczeliny w Kamieniołomie w Bruśnie, która prawdopodobnie została zasypana przez pracowników kamieniołomu. W zamian niejako, zinwentaryzowano 4,0 m długości Schronisko w Dziewięcierzu, o którego istnieniu doniósł Zbigniew Cierech (UMCS).

Warto wspomnieć, że jaskinie nie udostępnione do zwiedzania stanowią siedlisko przyrodnicze z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, a wszystkie jaskinie Roztocza Wschodniego znajdują się w obrębie projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000: Horyniec i Uroczyska Roztocza Wschodniego. □

Literatura:

- Mleczek, T. 2000. Roztocze – nowy rejon jaskiniowy Polski. Zacisk nr 18: 10.
Mleczek, T. 2002. Nowa jaskinia na Roztoczu Wschodnim. JASKINIE nr 3 (28):8.

Artur Ponikiewski

Jaskiniowe Roztocze

Roztocze stanowi wąskie pasmo wzgórz długości ok. 180 km ciągnące się od Krańnika po Lwów i szerokości rzadko przekraczającej 20 km. Krajobraz Roztocza tworzą łańcuchy wapiennych wzgórz o dość stromych zboczach i spłaszczonych wierzchołkach. Najwyższe wzniesienia na obszarze Polski to Długi Goraj (391,5 m n.p.m.) i Wielki Dział (390,4 m n.p.m.), a wysokości względne terenu dochodzą tu do 100 m. Z uwagi na niezwykle walory krajobrazowe i przyrodnicze na terenie Roztocza utworzono Roztoczański Park Narodowy, osiem parków krajobrazowych oraz kilka rezerwatów przyrody.

Garb Roztocza budują skały powstałe w kredzie – margle, opoki i gezy. Na nich zalegają utwory trzeciorzędowe takie jak wapień i piaskowce obecne również w dolinach rzek. W epoce lodowcowej na obszar obecnego Roztocza kilkakrotnie nasuwał się lądolód skandynawski, po którym pozostały gliny morenowe i głązy narzutowe. Z tego okresu pochodzą także rozległe pokrywy lessowe.

Zróznicowanie rzeźby i budowy geologicznej Roztocza pozwoliło dokonać wyróżnienia trzech mezoregionów: Roztocza Zachodniego (Roztocza Gorajskiego) składającego się głównie z lessów, Roztocza Środkowego (Roztocza Tomaszowskiego) zbudowanego głównie z piasków i wapieni oraz Roztocza Wschodniego (Roztocza Południowego) utworzonego głównie z utworów trzeciorzędowych o urozmaiconej rzeźbie z licznymi wzniesieniami ostańcowymi. Cały obszar jest silnie rozczłonkowany i podzielony licznymi uskokiemi, co zdaje się mieć duży wpływ na występowanie jaskiń w tym regionie.

Roztocze Środkowe

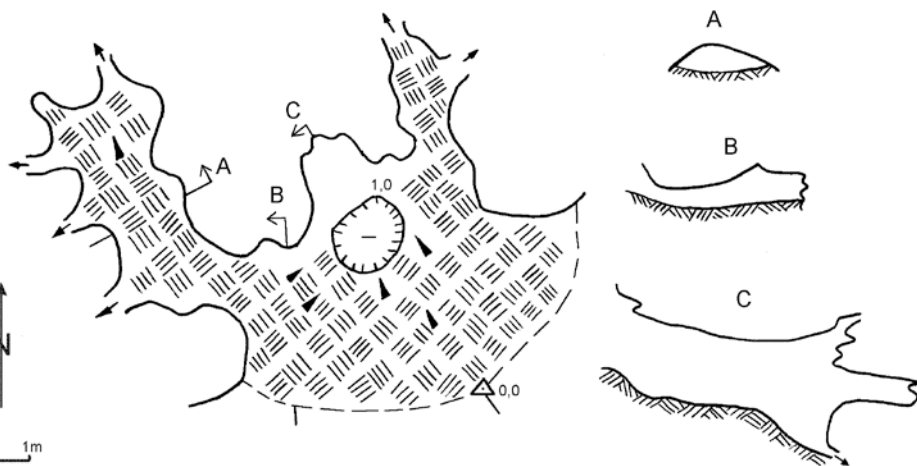
Na terenie Roztocza Środkowego poznano obiekty znajdujące się w grupie skałek „Płaczący Kamień” w Roztoczańskim Parku Narodowym. Został również przeprowadzony rekonesans na wzniesieniu Monasterz koło Guciowa, gdzie nie odnaleziono kilkumetrowego obiektu wspomnianego przez Artura Pawłowskiego¹ z Grupy Turystycznej Roztocze².

Ponadto sprawdzono kamieniołomy w Józefowie, gdzie znajduje się kilka obiektów o długości poniżej 2 m. Obiekty te

¹ informacja ustna przekazana autorowi przez A. Pawłowskiego w czerwcu 2009 r.

² Grupa ta jest organizacją zrzeszającą turystów, krajoznawców, a także autorów publikacji związanych z terenem Roztocza. Jej członkowie zajmują się również popularyzacją mało znanych walorów turystyczno-krajoznawczych na omawianym terenie.

JASKINIA DIABELSKA

MLECZEK, T., 2009

mają pochodzenie antropogeniczne związane z działalnością wydobywczą. Podobny charakter ma pięć dostępnych sztolni będących kopalniami kamieni młyńskich i browarnych w Potoku Senderki, stanowiące obecnie ostoję nietoperzy wpisaną na listę NATURA 2000. Kolejnym obiektem jest Tunel w Kamieniu koło Stanisławowa znajdujący się w grupie skałek zlokalizowanych w szczytowych partiach wzgórza Piekietko (Ponikiewski, 2008). Poznano także niewielką jaskinię w grupie skałek znajdujących się w północnym zboczu doliny potoku Sopot.

Płaczący Kamień

Grupa wapiennych skałek zwana Płaczącym Kamieniem znajduje się na terenie Roztoczańskiego Parku Narodowego w okolicach miejscowości Górecko Nowe w gm. Zwierzyniec. Skałki zlokalizowane są na południowych stokach Świstkowej Góry na wysokości ok. 295 m n.p.m. W skład opisywanych formacji wchodzi trzy grupy skalne: właściwy Płaczący Kamień z charakterystycznym okapem podskalnym oraz położone na NW i na E od niego dwie grzędy skalne, w których znajdują się opisywane obiekty. Zwiedzanie wymaga uzyskania zgody dyrektora RPN.

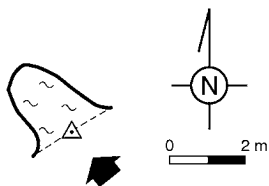
Dojście do skałek: w miejscu, gdzie szlak czerwony (krawędziowy) biegnący z Florianki do Górecka Starego skręca w prawo, należy skręcić w lewo w kierunku lasu (150 m). Następnie wzdłuż granicy lasu kierujemy się na SE i po ok. 100 m. skręcamy w wyraźną ścieżkę biegnącą na NE w głąb lasu i po ok. 230 m docieramy do „Płaczącego Kamienia”.

Wszystkie obiekty powstały w mioceńskich wapieniach rafowych i mają charakter przynajmniej w części krasowy. O istnieniu jaskiń w opisywanych skałach wspomina Tomasz Mleczek: „ciekawe są też schrony podskalne koło Płaczącego Kamienia w Roztoczańskim Parku Narodowym” (Mleczek, 2000).

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu I

Długość: 2 m

Położenie: Jaskinia znajduje się we wschodniej grzędzie skalnej około 10 m od „Płaczącego Kamienia”.

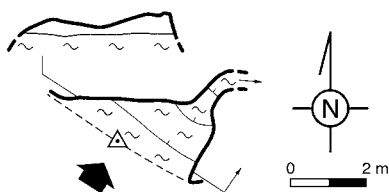

Opis obiektu: Schronisko posiada naturalny otwór o ekspozycji SE. Za otworem wejściowym znajduje się niska salka o dnie pokrytym liśćmi, pod którymi znajduje się humus. Obiekt jest w zasięgu światła rozproszonego, suchy i nie posiada cech klimatycznych wyróżniających go z otoczenia.

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu II

Długość: 3 m

Położenie: Jaskinia znajduje się w północno zachodniej grzędzie skalnej około 30 m od „Płaczącego Kamienia”.

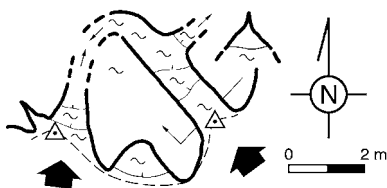

Opis obiektu: naturalny otwór jaskini o ekspozycji SW wprowadza do niskiej salki zakończonej opadającym, krótkim ciągiem zakręcającym w prawo i prawdopodobnie biegnącym do powierzchni. Dno pokryte jest liśćmi, pod którymi znajduje się humus. Obiekt jest zacieniony z wyjątkiem końcowych fragmentów.

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu III

Długość: 4 m

Położenie: jaskinia znajduje się 7 m na NW od Schroniska w Płaczącym Kamieniu II w tej samej grzędzie skalnej.

Opis obiektu: za trójkątnym otworem o ekspozycji SE schronisko stanowi opadający korytarz, zakręcający na lewo i połączony niską szczeliną z końcowym fragmentem Schroniska przy Płaczącym Kamieniu IV. W połowie korytarza odchodzi w kierunku powierzchni niski korytarz o długości 0,8 m, obecnie zasypany. Obiekt znajduje się w zasięgu światła rozproszonego z wyjątkiem końcowych fragmentów. Dno pokrywa humus.

Schronisko przy Płaczącym Kamieniu IV

Długość: 3,5 m

Położenie: Schronisko znajduje się około 3 m na zachód od Schroniska przy Płaczącym Kamieniu III w obrębie tej samej grupy skałek.

Opis obiektu: za otworem wejściowym o ekspozycji SW stromo opadający korytarz biegnie w kierunku końcowych fragmentów Schroniska przy Płaczącym Kamieniu III.

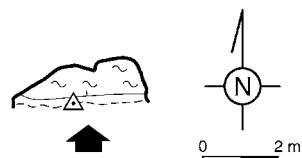
Obiekt stanowi okap podskalny, jest widny i nie posiada cech wyróżniających go z otoczenia.

Schronisko Czarcie

Szerokość okapu: 3,5 m

Opis dojścia: Od parkingu przy Rezerwacie „Czartowe Pole” należy iść w stronę wsi Hamernia i po przejściu przez most skręcić w lewo w ścieżkę edukacyjną biegnącą przez rezerwat. Po przejściu 90 metrów należy zejść ze ścieżki w kierunku widocznego potoku. Grupa skałek w których zlokalizowane jest schronisko znajduje się około 10 m

na południe od szlaku w stromym, północnym zboczu doliny potoku Sopot.

Opis obiektu: jaskinia to niski okap podskalny przedzielony w połowie niewielkim filarem. Obiekt znajduje się w zasięgu światła rozproszonego. Dno pokrywają glina i liście.

Jaskinia powstała w wapieniach detrytycznych miocenu.

Roztocze Zachodnie

Na terenie Roztocza Zachodniego sprawdzono południowe stoki Czubatej Góry koło Kawęczynka, gdzie odnaleziono ślady dawnych wyrobisk komorowych – obecnie zasypanych. Wyrobiska te były wzmiankowane przez A. Pawłowskiego (Pawłowski, 2004).

Ponadto zinwentaryzowano kilkanaście innych wyrobisk komorowych zlokalizowanych w rejonie tzw. Gorajskich Skał również wzmiankowanych przez A. Pawłowskiego (Pawłowski, 2007). Wyrobiska te zostały wytworzone w górnokredowych (kampan) opokach.

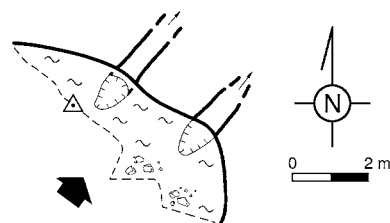
Gorajskie Skały

Gorajskie Skały znajdują się na wschód od drogi Frampol – Lublin w okolicach miejscowości Zagrody, na północ od Goraja. Wyrobiska zlokalizowane są na zachodnich stokach pasma wzgórz gorajskich na wysokości około 290 m n.p.m. Obszar ten obejmuje kilkanaście grup skalnych rozciągających się od Goraja do północnego krańca wsi Zagrody, gdzie zlokalizowane są komory wyrobiskowe, z których najdłuższa ma ok. 8 m i posiada pionowe wejście o głębokości ok. 1,4 m.

Roztocze Południowe

Okolice Werchraty, Nowego Brusna i Horyńca.

Jaskinia Chmielna
Szerokość okapu: 7,3 m

Opis dojścia: Z drogi leśnej Nowe Brusno – Werchrata należy skręcić na północ (droga z płyt betonowych) w kierunku widocznej po prawej stronie drogi stodoły (dawna wieś Chmiel). Od stodoły należy

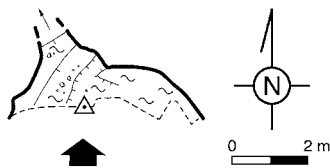
wrócić do miejsca, w którym do drogi dochodzi las. Następnie wzdłuż granicy lasu na zachód do końca polany i dalej (ok. 200 m), aż do górnej krawędzi wąwozu. Stąd wzdłuż krawędzi na SE około 130 m. Otwór schroniska znajduje się w szczytowej części zbocza wąwozu kilka metrów poniżej jego górnej krawędzi (345 m n.p.m.).

Opis: otwór jaskini o ekspozycji SW stanowi niski okap o nieregularnym kształcie. Z krańca wnęki biegną dwa niskie, zwięzające się korytarze, które najprawdopodobniej powstały w sztuczny sposób, o czym świadczą charakterystyczne zagłębienia będące śladami po pogłębieniu wyłotów korytarzy. Obiekt jest widny z wyjątkiem wspomnianych korytarzy. Powstał w wapieniach mioceńskich. Dno pokrywa glina i rumosz skalny. Jaskinia została poznana w grudniu 2006 roku przez członków Grupy Turystycznej Roztocze, którzy nadali mu obecną nazwę (Pawłowski, 2006a).

Jaskinia Przyjaciół

Szerokość okapu: 5 m

Opis dojścia: Od skrzyżowania drogi Werchrata – Nowe Brusno z drogą na Chmiele należy udać się 1,7 km w stronę Nowego Brusna. W miejscu, gdzie droga zakręca na NW i omija wierzchołek Góry Brusno (364,8 m n.p.m.) skręcamy w lewo (S) do jednej z odnóg wąwozu z charakterystycznym progiem będącym stropem schroniska (od drogi 80 m).

Opis obiektu: Jaskinia Przyjaciół stanowi nieregularny okap, posiadający na zachodnim krańcu wylot niskiego korytarza o wznoszącym się dnie. Obiekt jest widny z wyjątkiem wspomnianego korytarza. Powstał w piaszczystych wapieniach mioceńskich. Dno pokrywa glina i rumosz skalny. Jaskinia została poznana w październiku 2006 roku przez członków Grupy Turystycznej Roztocze, którzy nadali jej obecną nazwę (Pawłowski, 2006b).

Na omawianym terenie znajduje się ponadto Jaskinia Niedźwiedzia zlokalizowana po południowej stronie drogi Werchrata – Brusno, około 2,7 km od początku drogi w Werchracie. Obiekt stanowi niski korytarzyk z prześwitami w stropie i licznymi odgałęzieniami zasypnymi piaskiem i. Jaskinia była opisana przez T. Mlecza w 2000 roku (Mleczek, 2000).

W Dahanach na północ od Werchraty, zlokalizowana jest najdłuższa (19 m) w polskiej części Roztocza – Jaskinia Prałasanta (W Dahanach, Diabelska) (Mleczek, 2006). Obiekt znajduje się po wschodniej stronie drogi Werchrata – Narol, około 6 km od kościoła w Werchracie i około 1,2 km od skrzyżowania drogi ze szlakiem zielonym.

W miejscu, gdzie droga asfaltowa skręca w lewo należy skręcić w prawo (E) w leśną drogę i po około 150 m skręcić na południe u podnóża wzniesienia. Po 250 metrach dochodzimy do Diabelskiego Kamienia w Dahanach, w którym znajdują się mikroformy krasowe. Stąd należy wejść na szczyt zbocza i iść jego krawędzią na SE około 450 m do położonego w obniżeniu otworu jaskini.

Jaskinię tworzy salka o pochyłym dnie oraz niski korytarz wychodzący z jej północnego krańca. W okolicach zlokalizowane są zagłębienia po dawnych wyrobiskach, w których znajdują się pojedyncze ostańce skalne. Jaskinia Prałasanta została opisana przez członków Grupy Turystycznej Roztocze na początku 2003 roku, którzy nadali jej nazwę (Pawłowski, 2003).

Niewielkie, niedostępne szczeliny skalne powstałe prawdopodobnie w wyniku eksploatacji znajdują się w najniższym poziomie czynnego kamieniołomu w Starym Brusnie. O ich istnieniu wspomina T. Mleczek (Mleczek, 2000).

Kolejna grupa skałek, w których znajdują się niewielkie szczeliny i okapy podskalne zlokalizowana jest w wąwozie na zachód od drogi biegnącej z Nowin Horynieckich w kierunku drogi Werchrata – Nowe Brusno około 200 m od skrzyżowania tych dróg (Pawłowski 2006c).

W miejscowości Dziewięcierz w nieczynnych kamieniołomach znajdują się dwa okapy podskalne powstałe najprawdopodobniej w wyniku wybrania piaskowców mioceńskich spod wapieni litotamniowych tworzących strop okapów. Większy z nich zlokalizowany jest w północnym kamieniołomie w zachodniej ścianie na wysokości 332 m n.p.m., ekspozycja otworu SE, długość okapu 2 m. Mniejszy znajduje się w kamieniołomie południowym, w S ścianie na wysokości około 330 m n.p.m., ekspozycja otworu N, długość okapu 1 m. Obiekt ten (w lipcu 2009 r.) wskazał autorowi Zbigniew Cierech prowadzący obecnie badania z zakresu form krasowych na Roztoczu z ramienia UMCS w Lublinie³.

Kolejny obiekt znajduje się w obrębie ostańca zwanego Diabelskim Kamieniem położonego w lesie na południowy-zachód od Werchraty – Monasterza.

Schronisko w Diabelskim Kamieniu

Długość: 3,1 m

Opis dojścia: Na wysokości tartaku w Werchracie – Monasterzu należy skręcić w leśną drogę biegnącą na południowy-zachód. Po osiągnięciu granicy pól uprawnych kierujemy się przez nie na zachód do widocznej granicy lasu, w którym po przejściu kilkunastu metrów znajduje się grupa skałek. Największą z nich jest Diabelski Kamień.

Opis obiektu: Obiekt ten stanowi szeroki okap obiegający kamień ze strony N, S i W oraz niskie przejście pod nim o przebiegu W-E i długości 3,1 m. Schronisko jest widne. Dno pokrywa gleba i liście oraz rumosz skalny.

Schronisko w Diabelskim Kamieniu

Ciekawą formą jest Jaskinia w Studni zlokalizowana na dnie studni w obrębie ruin klasztornych na wzgórzu Monastyrz około 3,5 km na północny-zachód od Werchraty.

Obiekt był wzmiankowany przez T. Mlecza, który podaje jej długość (bez studni) 12 m i głębokość (bez studni) 3 m (Mleczek, 2000). Jaskinię tworzy niski ciąg obiegający studnie oraz dwie naturalne szczeliny. Korytarz okrążający studnie może stanowić jej niższe fragmenty, a jego powstanie prawdopodobnie związane było z częściowym zasypaniem studni, która głębiej posiadała większą średnicę. W miejscu rozszerzenia studni fragment znajdujący się pod powstałym w ten sposób okapem nie został zasypany, tworząc tym samym obecną Jaskinię w Studni. Wewnątrz korytarza widoczne są ślady ręcznego urabiania skały celem nadania mu owalnego kształtu. □

Literatura:

- Mleczek T. 2000. Jaskinie na Roztoczu. Strona internetowa Stowarzyszenia Speleoklub Beskidzki (www.ssb.strefa.pl), dostęp – 07.2009.
- Mleczek T. 2006. Jaskinie na Roztoczu. Strona internetowa Stowarzyszenia Speleoklub Beskidzki (www.ssb.strefa.pl), dostęp – 07.2009.
- Pawłowski A. 2003. Jaskinia w Dahanach (Jaskinia Prałasanta). Strona internetowa Roztocze Polskie i Ukraińskie (www.roztocze.pol.lublin.pl), dostęp – 07.2009.
- Pawłowski A. 2004. Las Cetnar i jaskinia na Czubatce koło Kawęczynka. Strona internetowa Roztocze Polskie i Ukraińskie (www.roztocze.pol.lublin.pl), dostęp – 07.2009.
- Pawłowski A. 2006a. Jaskinia Chmielna nieopodal dawnej wsi Chmiele.
- Pawłowski A. 2006b. Skalny wąwóz i Jaskinia Przyjaciół. Strona internetowa Roztocze Polskie i Ukraińskie (www.roztocze.pol.lublin.pl), dostęp – 07.2009.
- Pawłowski A. 2006c. Skalny wąwóz i jaskinie. Strona internetowa Roztocze Polskie i Ukraińskie (www.roztocze.pol.lublin.pl), dostęp – 07.2009.
- Pawłowski A. 2007. Gorajskie Skały i jaskinie. Strona internetowa Roztocze Polskie i Ukraińskie (www.roztocze.pol.lublin.pl), dostęp – 07.2009.
- Ponikiewski A. 2008. Tunel w Kamieniu. Jaskinie nr 4(53), str. 7.

Podsumowanie

Wszystkie obiekty zostały poznane i zinventoryzowane w czerwcu i lipcu 2009 r. przez Sekcję Turystyki Jaskiniowej OMPPTK w Warszawie w składzie: Mieszko Janiszek, Sebastian Kowalczyk, Karolina Kubiak, Agnieszka Ponikiewska, Artur Ponikiewski, Agnieszka Rogawska. Plany wykonał A. Ponikiewski.